

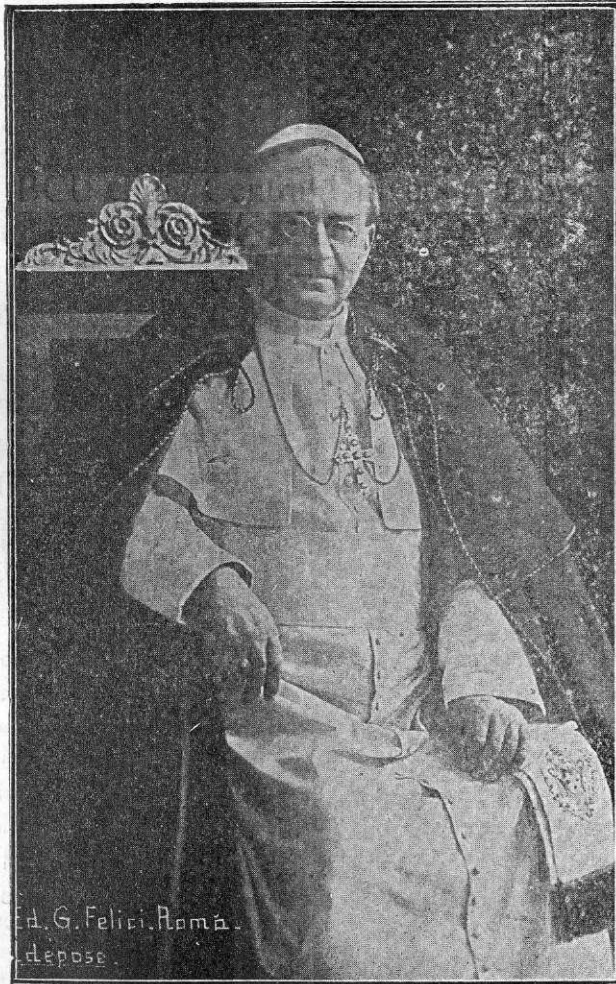
DUMINECA

Organul Vicariatului Episcopal gr. cat. român din Maramureș

Biuroul de distribuire: Librăria Asociațiunei Sighet, Piața Unirei No. 25

Apare în fiecare Dumineca.

Prețul unui exemplar: 10 Lei.

PAPA PIU AL XI-lea.

Bine ați venit !

Bine ați venit, în pământul Maramureșului îndurerat ! Bine ați venit, în ținutul cu mare trecut și umil prezent ! Bine ați venit, Ceice pe aceste plaiuri azi Vă scoboriți, nu ca să duceți ci ca să aduceți ; nu ca să slăbiți, ci ca să întăriți ; nu ca să învrăjbiți, ci ca să împăcați !

Vă zicem „bine ați venit,“ Vouă cari din depărtări ați auzit glasul strigătului nostru și ne aduceți întregul Vostru suflet ca să ajutați a ne întări, ceeace avem mai sfânt și mai scump : legea și credința.

Vă salutăm cu inimi și brațe deschise pe Voi, cari ați luat în mână flămura credinții, ca să restabiliți toate, pe singurul temeiu care i se poate pune azi vieții sociale : pe temeiul Hristos ! Vă salutăm pe Voi, cari bine ați simțit rolul de ferment al Bisericii Unite pentru idealurile, tot atât de mari în viitorul acestui Neam, cași în trecutul lui glorios. Inimile noastre îi salută călduros în acest oraș pe pro-

tagoniștii laici ai ideei religioase, propagată de Biserica Sfântă catolică română. Li salutăm pe ostașii îndrăznețului ideal că ceice suntem și după sânge și după lege români, trebuie să fim creștini nu numai după formele credinții, ci și după spiritul ei ; pe Domnul trebuie să-L adorăm nu numai în biserică, ci și în vălmășala lumii !

Maramureșul, cu suflet și datini creștinești, tresaltă azi de bucurie, căci vede pregătindu-se triumful credinții sale,

Vă salutăm, Înalți Arhieri ; Vă salutăm, Cinstiți Stegari ai oastei Bisericii lui Hristos, cari ne-ați onorat cu aceste zile de mărire ; Te salutăm, Popor Credincios, care ai venit să te bucuri și să te închini de odată cu noi, cu salutarea ce exprimă fondul sufletului acestui ținut : „Lăudat să fie Domnul“ și Vă zicem :

Bine ați venit !

„Dumineca“.

Unirea ce ne lipsește.

de *Canonicul N. Brînzeu.*

Ici-colo fumegau încă tăciunii rămași dela focul grozav aprins de războiul mondial, adiera încă vântul sinistru al revoluției ce se declarase în jurul nostru la încheierea războiului, se auzeau încă gemetele de sub pământ, când, pe scaunul sfântului Petru dela Roma s'a suit actualul Papă, Pius XI. Gloriosul lui înaintaș a ajuns nemuritor prin eforturile uriașe, ce a depus în timpul războiului pentru împăcarea celor învrăjbiți; principiile pe cari El le proclamase în numele lui Hristos, au devenit totuși biruitoare, deși în alte condiții, și măcelul se terminase. Dar unde era pacea lumii ? Pacea atât de mult oftată, pacea lui Hristos ? !

Pacea lui Hristos . . . În slujba de locuitor al Domnului, noul Papă s'a pus pe gânduri. Și nu peste mult, încă în primul an al domniei sale, când lumea se pregă-

tea de serbătoarea Nașterii Celui-ce a venit ca împărat al păcii, Papa Pius XI a emis scrisoarea sa enciclică, *Despre pacea lui Hristos în împărăția lui Hristos.* Enciclica „Ubi arcano“ d. 23 Dec. 1922 e, așa zicând, Actul constitutiv al acelei lucrări în lume care se cuprinde sub numirea de „Acțiune Catolică.“ Lucrare, ce pe cale socială (Cooperarea laicilor la apostolatul ierarhiei) caută vindecarea relelor de cari suferă societatea omenească. Lucrare asupra căreia de atâtea ori a revenit sfântul Părinte, care — odată cuvântul de ordine dat — a fost reluată și a ajuns la o dezvoltare atât de admirabilă în multe țări, iar în altele e pe cale de a se desvolta.

Cuvântul a ajuns și la noi. Aproape simultan cu alte popoare ce se găesc în aceeași situație cu noi, s'a reluat opera de organizare a Acțiunii salvatoare a viitorului. Laicii noștri de inimă au început mișcarea, organizarea s'a făcut, și iată-ne adunați la primul congres anual al AGRU-lui nostru !

La Sighet e azi sărbătoarea întregii biserici române unite. În atmosfera de sărbătoare nu se pot spune, decât cuvinte potrivite momentului.

Voiu spune și eu un mic cuvânt. Nu e cuvântul meu, e cuvântul Aceluia, care a pornit Acțiunea Catholică. Dar cuvânt, care merită să se spună mereu și să se rețină cu sfințenia unei sărbători.

În suspomenita enciclopedică Părintele Papa Pius XI făcând o privire asupra relelor ce bântuie în lume, vede luptele de clase, vede materialismul și demoralizarea dela sanctuarul familiei, începând până la cele mai largi terenuri ale vieții publice, și vede luptele partidelor politice, cari sfășie mereu sufletul neamurilor. „Mai departe, zice sfântul Părinte, a devenit obicei în viața statelor, ca partidele politice nu ca și cum ar lupta amăsurat deosebirei de principii, cu o sinceră tendință pentru binele public, ci ele luptă în serviciul binelui propriu, pentru stricăciunea altora.”

Și ca mijloace ale eliminării răului, ale intronării Păcii lui Hristos între popoare Papa Pius XI. indică dragostea, „care dela inimă iese și la inimi intră”, dreptatea, a cărei roadă e pacea, și urmarea credinții, poruncilor și pildei lui Hristos în toate relațiile vieții, fie publice, fie particulare. Iar ca mijloc organic pentru ajungerea scopului, sfântul Părinte indică Acțiunea Catholică, din care exclude orice altă politică decât aceea a Bisericii, a binelui sufletelor. Dacă în suspomenita enciclopedică sfântul Părinte nu vorbește destul de categoric în acest punct, el a ținut să revină asupra lui, ca supra unui emănunt de cea mai mare importanță, de repețite ori. Astfel în consistorul secret dela 20 Dec. 1926 Papa Pius XI exprimându-și dorința ca sa nu mai fie desbinați catolicii din Franța pe chestie de partide, spune: „Oricine are deplina libertate de a-și alege orice program politic, care nu e în contradicție cu legile și orânduiala dumnezească.” Acelaș lucru l-a pus părintele Papă în scrisoarea adresată Cardinalului Seguras y Saenz, din prilejul Congresului național al Acțiunii Catolice spaniole, la 1929. Iar organul ce apare la Roma, Osservatore Romano, în măsură a cunoaște mai bine gândurile sfântului Părinte, iată cum le resuma pe acelea (nr. 139 d. 12 Iunie 1926):

„Acțiunea Catholică nu e un partid social-politic, la care interese întâmplătoare

decid asupra ținutei, ba adesea îi formează chiar baza, ea e Biserica operând în societate, pentru care binele e bine, ori unde se spune și ori de unde vine, și răul e rău, ori cine îl face și ori de unde vine acela. *Intransigența ei e aceea a Bisericii, a decalogului ei, a Evangheliei ei. Dar și puțința de adaptare a ei e aceea a Bisericii, nelegată de oarecare formă de guvernare, de o anumită rânduială socială, de o anumită direcțiune politică, de oarecare încercare în viața socială și cetățenească a popoarelor.*”

O de am înțelege și noi, Românii Uniți, barem acum acest cuvânt! Am avea posibilitatea să ne ferim pe viitor de greșele, în cari am căzut în trecut, am putea să reparăm chiar unele din relele ce ne a cauzat trecutul cu mentalitatea greșită, a cărui jertfă au fost unii dintre noi. Mai presus de toate am face, ceea ce trebuie să facem: *Acțiune Catholică în mijlocul poporului românesc!*

„Asociațiunea din Maramurăș” și „Agru”.

Cu drept cuvânt, românii uniți legăm nădejdi multe, de tot frumoase, și nu pentru un timp mai îndepărtat — față de viitorul „Agru”-lui.

În jurul steagului desfășurat, o să ne adunăm cu toții „genere et fide Romani” ca să-l înălțăm drapelul până la înălțimile cele mai ideale ale iubirii de „lege” strămoșească, și de neam.

Țara noastră, în curând cred, că va avea o instituție solidă de tot și puternică, când adecă „Asociațiunea generală a românilor uniți (Agru)”. va da să se desvolte în inima și mintea fiecărui român unit, sămânța credinței celei adevărate reprezentanții căreia în tot trecutul său falnic, numai cinste i-au făcut numelui de român.

Dar nu am de gând să anticipez, făcând laudele viitorului. Simțesc, că voi putea vorbi, cu mai multă tărie, cu mai multă putere de convingere, dând dovadă necontestată, tocmai cu trecutul județului nostru: Maramurășul, martor al atâtor fapte de deosebită importanță.

Ideia fundamentală a „Agrului” e fără îndoială: adunarea forțelor, închegarea, în-

tărirea rândurilor, apărarea credinței strămoșești, față de atacurile nedrepte, ce se fac împotriva noastră, fiindcă suntem uniți cu Roma.

Această idee, a unirii forțelor, nu e ceva nou în familia românilor uniți de orișunde, și nu în Maramurăș.

„Asociațiunea pentru cultura poporului român din Maramurăș” e aceeași idee, răsărită din aceleași necesități, și cu aceleași scopuri cași „Agru”.

Mireni și preoți, ca la „Agru”, înainte de aceasta cu un secol, mai de cu seamă, se intrunesc, creiază cu jertfe materiale, cu însuflețire nemărginită, între greutăți, de cari ideie nu are generația de azi „Asociațiunea Maramurășană”.

Societatea aceasta deschide o școală normală, ca lupta, ce se ținea cu atâta îndârjire în biserică să se continue, în tinda bisericeii.

Și când vrășmașul ia seamă de puterea, enormă, ce residă în acest fel de apărare și închide școala normală — aceasta se transformă în internat, crescând generație după generație, buni români.

Conducerea „Asociațiunii” noastre — o are totdeauna un mirean român unit, ca președinte, și pe lângă vicepreșidenția vicariului român din Maramurăș — un comitet, compus pe jumătate din mireni uniți și în cealaltă jumătate, din cei mai distinși membri ai clerului.

Adunările gen. ținute regulat, în prezența întregului popor din Maramurăș, erau totdeauna o ocaziune de strângere a rândurilor, o dare de seamă despre munca, greutățile, și luptele unui an. Dacă era nevoie contribuia fiecare comunitate bis. din județ, fără vreun cuvânt de ocară, la scopurile „Asociațiunii”. Și aceasta Asociațiune a avut la sânul său, în căminul susținut cu atâtea jertfe, aproape pe toți bărbații mai de seamă de azi, peste 30 de ani, din Maramurăș.

„Asociațiuna Maramurășană” cași în trecut, până în ziua de azi, a fost și este sub înaltul patronaj al episcopului nostru diecezan.

Iată o activitate, în înțelegere dintre mireni și preoți, desfășurată pentru binele Bisericeii române unite. Acea Biserică, care până în ziua cea mare a întregirii neamului, fără nici un ajutor, din partea nimănui — căci chiar și frații ne vorbeau de rău, — izolată de masa cea mare a românismului

a susținut cu credință și vrednicie legea strămoșească, unită cu Roma și limba noastră străbună, fără ca județul Maramurăș, fără ca din acest județ vreoa comună, și fără ca din aceste comune să se piardă să rătăcească și $\frac{1}{2}\%$.

De aceea chiar dela frați nu am meritat huiduieli, atacuri, necinstiri, ci am fi așteptat sprijin și o înțelegere superioară, a intereselor noastre naționale.

Durere „oarba neunire”, dela întregirea hotarelor noastre a intrat în mijlocul nostru, să ne slăbească, să ne roșească obrazul și mai mult în mizeria și în mijlocul năcazurilor, cari azi ca orișicând, sunt mai multe.

Și când le constatăm aceste, suntem mândri că peste câteva zile „Agru” — își ține primul congres în județul nostru. Maramurășenii suntem mândri, că frații noștri mai mari și mai buni, vin să lege, să întărească firul legat de noi; și cu autoritatea lor să unească forțele, să inchege rândurile.

Cler și popor, la „Agru” cași la „Asociațiunea Maramurășană” pentru neam și pentru lege, cu binecuvântarea și sub conducerea arhiepiscopului nostru vor constata, în 24—26 Oct. 1930, în Sighet, că lupta Maramurășului, necunoscută de cei mai mulți, a fost o luptă vrednică și că va fi continuată, prin organizația pulernică a „Agrului”.

E prea adevărat, că „Agru” îmbrățișează totalitatea românilor uniți, pe când „Asociațiunea” noastră, a lucrat și va avea de muncit și în viitor, numai în Maramurăș... E adevărat, că „Agru” în curând, va dispune de mijloace materiale mai însemnate, decât „Asociațiunea pentru cultura poporului român din Maramurăș”.

Negreșit însă noi, și pentru pușinul ce-l avem, datori suntem a preamări amintirea bunilor și înțelepților noștri înaintași, cari cu aproape un secol înainte de asta, ne-au dăruit cu instituția în mic în Maramurăș a „Agrului” mare care vine să deschidă și mai larg drumul deschis și bine pregătit al părinților noștri.

O privire scurtă, în „Analele Asociațiunii” întocmite de vrednicul vicar Tit. Bud, ne dovedește că pentru acelaș ideal, cu toate forțele au luptat Maramurășenii dela 1860 și până azi pentru care se adună puterile în jurul „Agrului”, în 24—26 Oct. 1930 în Sighet și de aci încolo și în alte părți, ale țării noastre întregite.

Dr. Titu Doros

Rolul național al Bisericii Unite.

Pentru a expune după vrednicie rolul măreț ce l-a jucat Biserica Română Unită în cei 230 ani de existență, ar trebui să se scrie un op mare, care să-i poată cuprinde istoria atât de bogată în evenimente însemnate, care în același timp formează cele mai înălțătoare pagini ale istoriei noastre naționale.

Când Metropolitul Teofil în 1697 făcu prima încercare de înființare a acestei biserici, ale cărei servicii neprețuite nu puteau să fie întrezărite de nimeni, și când această încercare deveni fapt implinit la 1701 sub Metr. Atanasie, urmașul lui Teofil, poporul român din toate provinciile era într-o situație tristă și nenorocită. Materialicește, poporul suferea de o mizerie cumplită; iobag și rob în Ardeal, rob și lipit pământului în Principatele Române unde în curând începe trista epocă Fanariotă. Ca națiune nu era recunoscut de nimeni și era amenințat cu maghiarizarea, rusificarea și grecizarea. Biserica, singura instituție care ar mai fi putut să indulcească cu mângâieri evanghelice viața acestui popor nenorocit, era calvinizată în Ardeal, iar cea din Principate era dușmană limbei pe care o vorbea, reprezenta interese străine neamului, și în loc să dea ceva poporului din comorile adunate fără milă, le trimitea Patriarhilor din răsărit, dușmanii de moarte ai neamului nostru. Ca dovadă este destul să amintesc, că Metr. Atanasie, fiind în București, a primit ordin dela Dositeiu, patriarhul Ierusalimului, ca „sfintele slujbe să se facă slavonește ori grecește, iară nu românește ori într'alt chip”.

Ajutor nu puteam să așteptăm dela nimeni, căci eram necunoscuți. De altă parte în Răsărit stăpâneau Turcii și Rușii; iar Franța, protectoarea de mai târziu a libertăților omenești și naționale, încă nu scuturase jugul despotismului în care se sbătea.

Între astfel de împrejurări singura cale de urmat pentru poporul nostru era unirea religioasă cu Roma; reîntorcerea în brațele iubitoare ale Aceleia, care ne-a răsădit pe aceste plaiuri, care ne-a dat nu numai sângele și limba, dar ne-a dat și credința cea adevărată de care ne-au desbinat grecii fără voia noastră.

Ajuns prin unire sub protecția Romei, poporul nostru i-se deschide calea de a câștiga drepturi, de a se lumina și de a se afirma ca națiune în fața Europei. Biserica Unită devine celata de neînvinș întru apărarea drepturilor poporului și respingerea tuturor atacurilor dușmănoase cari se îndreptau împotriva lui.

Tinerii români sunt primiți la școlile înalte din Roma și Viena, unde învață să

fie și Români buni. Deaceia reîntorcându-se în Ardeal, devin apostoli ai românismului și luptă din toate puterile pentru ridicarea națiunii lor.

Cei dintâi atleți ai apostoliei naționale, I. Micu Clein, Petru P. Aron, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Grigore Maior și Samuil Micu, pătrunși de cuvintele: „Buzele preotului vor păzi știința”, se aprofundează în studiul istoriei și limbei Române din care răsare apoi ideea originii noastre latine și continuitatea neîntreruptă a poporului nostru în Dacia. De aici apoi se naște o luptă înverșunată pentru purificarea limbei de elementele nelatine, pentru înlocuirea literilor cirile cu cele latine: și pentru cucerirea drepturilor răpitate de călăii neamului. Astfel în scurt, datorită Unirii, acești apostoli au putut să redeștepte în sufletul neamului nostru credința sămănată pe vremuri de Miron Costin.

În 1737 centrul episcopiei unite se mută la Blaj, la 1754 se deschid primele școli românești și tipografia Seminarială prin cari Blajul devine „citadela culturii românești”. Din zidurile acestor școli eșiră mii și mii de elevi cari înpânzără satele și orașele Ardealului; iar din tipografie au eșit cele dintâi cărți și ziare scrise cu litere latine. În Blaj s'au găsit neîntrerupt cantinuatori vrednici ai operei începute precum și pregătitori iscusii ai zilelor glorioase și ai victoriei finale de după războiul mondial. Memoria modeștilor profesori dela Blaj, T. Cipariu, Gh. Bariț, S. Bărnauți Pumnul, I. Moldovănuț, A. Bunea etc, va rămânea vecinic glorioasă în analele istoriei noastre naționale.

În 1777 se înființează Episcopia Unită a Orăzii, ai cărei episcopi creiază noi centre de cultură națională, la Beius și Oradea, răspândind lumină în Biharia, a cărei raze binefăcătoare s'au simțit incurând și în Banat, Sălaj, Sătmar și Maramureș.

Timp de două veacuri Episcopii Bis. Unite sunt în fruntea tuturor mișcărilor naționale și culturale, și devin cei mai mari binefăcători ai neamului; căci acțiunea lor nu se mărginea numai la credincioșii uniți, ci se întindea asupra tuturor Românilor fără deosebire de confesiune. Ei au știut tot timpul să se ridice deasupra considerentelor confesionale și în opera lor să privească interesele întregului popor. Astfel găsim pe Ep. I. Bob împreună cu Ep. G. Adamovici în 1792 într-o misiune la Viena; Ep. Lemeni și Ep. Moga dela Sibiu iscălesc împreună petiția din 1842 către dieta Transilvaniei; Ep. Lemeni împreună cu Ep. Șaguna prezidează adunarea politică din 3/15 Mai 1848 iar Metr. Șuluț cu Metr. Șaguna pun temelia „Astrei” la 1861.

Ba mai mult Ep. S. Vulcan ajută materialicește înființarea preparandiei ortodoxe din Arad, și contribuie foarte mult la numi-

rea primului episcop român în scaunul episcopiei ortodoxe din Arad, ocupat până atunci de către episcopi sârbi. Iar mai târziu când și românii ortodocși au putut să înființeze școli în Ardeal și Principate, Blajul a fost care le-a împrumutat pe cei dintâi profesori. Ion Maior, tatăl lui T. Maiorescu, Fabian Bob, Costea, Manfi, Dr. V. Pop, A. Pumnul, S. Bărnuțiu, și alții cari au dezvoltat apostolie națională în Principate și Bucovina, au fost elevii Blajului. De aici au plecat pleiadele de tineri în toate provinciile locuite de români, ca să-i trezească din letargia în care îi aduseseră fanarioții și să-i pregătească la marele acte naționale politice din sec. XIX. De aceea cuvintele lui Eliade Rădulescu: „De aici a răsărit soarele Românilor!”, rostite cu evlavie în fața școlior din Blaj, n'au fost exagerate.

În decursul unui veac și jumătate Blajul a fost purtătorul durerilor și doririlor neamului, prin petițiile înaintate de episcopii săi I. Micu Clein, P. P. Aron, Bob și Lemeni, la treptele tronului împărațesc din Viena și la dieta Transilvaniei.

În Blaj s'au conceput cele mai îndrăznețe planuri pentru viitorul neamului și tot de aici a pornit acțiunea pentru executarea lor. Dascălii și elevii Blajului erau neînfricați în dragostea lor de neam, având ca deviză cuvintele lui T. Cipar, părintele filologiei române: „Ce va păși o națiune întreagă eu sufer bucuros!” Adunarea din 3/15 Mai 1848, a fost efluxul direct al acelei din Dumineca Tomii, (30 Apr.) pregătită de către canonicii și profesorii din Blaj, cari prin peana lui Aron Pumnul au făcut să se redacteze proclamația chemătoare la adunare, care apoi a fost răspândită în toate colțurile țării de către teologii și elevii din Blaj. La fel I. Axente, A. Tr. Laurian, I. Axente, I. Butean, S. Balint, V. Moldovan, E. Todoran, cei mai valoroși tribuni ai lui Avram Iancu au fost teologi și elevi de ai Blajului. Această tradiție frumoasă, Biserica Unită a păstrat-o tot timpul nesalterată. Astfel ea a luat parte de leu la toate mișcările și frământările politice din a doua jumătate a sec. XIX, și până la adunarea din 1 Dec. 1918, infruntând cu bărbăție toate atentatele dușmanilor la viața poporului nostru. Este nesfârșit numărul fiilor acestei biserici cari au suferit cu paciință de martir persecuții, maltrătări, închisoare și moarte pentru ținuta lor românească.

Sforțările uriașe ale Bisericii unite pentru răspândirea cultului românesc, și sacrificiile nesfârșite aduse pentru desrobirea neamului n'au fost zadarnice; căci din sămânța răspândită de dascălii și elevii Blajului și din suferințele mucenicilor a răsărit România Mare.

Biserica română Unită în tot timpul existenței sale și-a împlinit cu sfințenie misiunea națională. Umilirile suferite de Athanasie

Anghel din partea celor rămași în ortodoxie, pentru unirea sa cu Roma azi sunt răsplătite cu recunoștința și binecuvântarea neamului întreg. Bisericii lui Athanasie îi datorăm noi cunoașterea originii noastre latine, păstrarea limbii, eluțarea drepturilor și întreaga noastră evoluție culturală și politică. Istoricul imparțial trebuie să se închine cu adâncă evlavie înaintea amintirii, muncii și suferinței lui Athanasie, și a tuturor acelor cari au știut să aducă mai departe măreața lui operă spre triumful cauzei noastre naționale.

De încheiere țin să adaug, că cu împlinirea visului de veacuri, Biserica Unită nu ș'a terminat rolul. Ea are de făcut încă multe pentru închegarea sufletescă și propășirea culturală a neamului. Ea va umplea totdeauna un gol mare din viața neamului românesc, ce nu va putea să fie umplut niciodată de o altă instituție. De altă parte să fim siguri, că Providența se va îngriji, să hărăzească acestei biserici un viitor demn de înalta ei misiune, pe care o a exercitat atâta timp și cu atâtea sacrificii.

Dr. Alex. Filipciuc

Biserica română unită din Maramureș.

Românii există în Maramureș dela colonizare. În secolele 12—13-lea deja primesc donațiuni regești pentru meritele lor războinice. Aproape toți locuitorii Maramureșului sunt nobili. Asemenea și clerul maramureșan încă sub regele Matia, la anul 1479 este scutit de contribuțiuni ordinare și extraordinare.

Boerii maramureșeni au fost foarte evlavioși și au ridicat nenumărate biserici și 15 mănăstiri, dotându-le cu averi, cari au fost secestrate de către stat, afară de averea mănăstirii dela Moiseiu. Nu mai puțin evlavioși și darnici au fost succesorii lor, cari au ridicat institutul de cultură „Asociațiunea pentru cultura poporului român din Maramureș” la 1860, iar mai nou au înființat căminul ucenicilor unde sunt plasați 40 de ucenici, așezați la diferiți patroni din Sighet pentru a învăța meseria.

Biserica română din Maramureș avea organizația sa deja în secolul al XIV, căci la anul 1386 se pomenește la Giulești de preotul Mirislău fiul lui Giula. La 1213 Re-mejiul era loc acreditat pentru păstrarea diplomelor românilor maramureșeni. În 1391 Balița Vodă și Dragmeșter au fondat Mă-

năstirea Perilor. De altcun dâșii au fost comișii supremi ai Maramureșului. În această mănăstire au stat Episcopi până la 1734, când ultimul Episcop, Dositeu a fugit în Moldova, ducând cu sine probabil și documentele mănăstirii. Mai bine de 300 de ani a stat Episcopia supusă Episcopului de Alba Iulia, iar dela 1736, atașându-se Maramureșul Ungăriei și parohiile din Maramureș, Satu-Mare și Ugocia au fost anexate Episcopiei rutene de Ungvar—Muncaci, până la 1854 când s'a înființat Episcopia Gherlei. Aproape 120 de ani au stat Românii sub dominațiunea bisericească a Rutenilor dela Muncaci, în care timp mulți preoți ruteni au păstorit în parohiile maramureșene.

Protopopiatele :

La început au existat 3 protopopiate adică a „Ierașului de sus” numit și a Vișeuului ; a Coseului și „Ierașului de jos” sau a Sighetului. Mai târziu s'au format 6 protopopiate așa : 1) a Vișeuului, 2) a Izei dela 1747, 3) a Cosăului 1698, 4) a Sighetului 1694 5) a Ieudului 1862, 6) și a Marei 1867. Acestea protopopiate au fost conduse de cei mai de frunte preoți.

Bisericele :

Dela început maramureșenii au construit biserici de lemn, rare ori din peatră. Din bisericile de lemn ni s'au păstrat mai multe până azi. Amintesc din ele pe cele mai vechi așa : Apșa de jos 1561 ; Apșa de mijloc 1440 ; Biserica albă, care avuse și mănăstire înființată de călugării bazilitani la 1492 ; Breb 1531 ; Budești 1643 ; Ieud 1364 ; Săliștea 1680 ; Sârbi cea din susani la 1532, iar cea din jos ani 1665.

Sighetul :

Există de mult timp. Deja la 1349 aflăm o diplomă datată din Sighet. Loc de adunare și capitală jurisdicțională. Marca orașului, capul de zimbru e ca și a Moldovei. Comișii supremi, Balc și Drag cari au înființat Episcopia de Peri, desigur au avut biserică românească în Sighet. Dela anul 1734 incopciați fiind maramureșenii la Episcopia de Muncaci, aceștia au avut influință mare, în cât mai pe urmă au luat și biserica în proprietatea lor. Românii au rămas fără biserică, în urmă piariștii au oferit o capelă mică lângă „Hotel Coroana” unde făceau servicii bisericești Românii din Sighet. În aceasta capelă și subsemnatul am fost.

Pe locul bisericii de azi a Rutenilor a stat o biserică de lemn dăruită de Românii din Săcel ; distrusă de incendiu, s'a construit biserica de azi prin parohul Pop Baziliu cu concursul parohiilor române, la anul 1808. Cu toate acestea istețimea Rutenilor a făcut că Românii și-au pierdut această biserică. În urmă, după ce la anul 1871 s'a înființat parohia română gr. cat. independentă, s'a clădit biserica de azi, sfințită la 1892, care în anul acesta s'a pictat prin profesorul-pictor Traian Bilțiu, care a făcut minunate fresouri.

Mănăstirile :

Maramureșul românesc a avut 15 mănăstiri, ridicate de voivozi și cneji credincioși. Dintre acestea cea mai veche, cea dela Peri înființată de voivozii Balc și Drag la 1391. Egumenii acestei mănăstiri aveau dreptul să țină lângă dâșii Episcopi, sau aveau chiar dâșii ordul Episcopesc. Se susține că această mănăstire a avut și tipografie, unde s'a imprimat cea dintâi carte românească. Principele Ardealului Mihai Apafy a rechiziționat această mănăstire, apoi la 1756 s'a vândut statului. Azi nu există nici din biserică, nici din clădirea mănăstirii nimica. Chiar pietrele le-au cărat Rutenii de și au clădit case.

Au mai existat mănăstiri la : Biserica albă, Giulești, Ieud, Bărsana, Cuhea, Săcel, Rozavlea, Vișeu de sus, Budești, Călinești, Petrova—Bistra, Rona de jos. La Mănăstirea Giuleștilor se pomenește că în 1695 a fost acolo la săbör Episcopul Stoica. La Bărsana Episcopul Găvrilă, iar la Petrova Episcopul Serafim Petrovai.

Mănăstirea Moiseiului.

Există dela 1600. S'a sfințit de Mitropolitul Ardealului, Sava Brancovici la 1672. Fondatorii mănăstirii și-au exprimat dorința ca monahii de acolo să deschidă o școală pentru cantori și învățători. Acel act dotațional l-a întărit congregația comitatensă, la 1694.

Cu privire la fondarea mănăstirii, în popor se susține următoarea tradiție : locuitorii din Moiseiu, Moise Coman și soția Dochia Șerban avuse un băiat cu numele Grigore. La etatea de 16 ani voise să-l însoare. De aceea a plecat să-și găsească mireasă. Și-a luat merinde în traistă și a plecat spre Bucovina, ba chiar în Moldova, de unde nu s'a reîntors până nu s'a călugărit. Părinții de supărare au ridicat o biserică pe moșia lor de sub poalele muntelui „Troian”. Acolo vine fiul lor sub numele de călugărul Mihai. Mamă-sa însă îl recunoaște, și dâșul apoi rămâne primul călugăr al acelei mănăstiri. Casa veche precum și mănăstirea de atunci există și azi. Este separată frumos și icoanele readuse dela Gherla, constituie un moment istorico—artistic. Comisiunea monumentelor istorice ar trebui să o declare de o operă națională, pusă sub ocrotirea ei.

Vicariul Maramureșului de pie memorie, Tit Bud a construit o nouă biserică lângă mănăstirea veche, precum și o frumoasă casă parohială sfințite la 1911.

Fundatorul Mănăstirii este parohul și arhimandritul dela Moiseiu, Mihai Coman și fiul său Orest ambii călugări.

Loc mai frumos de cât cel dela aceasta mănăstire rar se găsește. Nu-i mirare că Il. Sa Dr. Iuliu Hossu, Episcop în tot anul la 8 Sept. a venit să prăznuiască hramul și mângăia cu cuvântările sale sublime mîile de credincioși.

Sperăm că noul Episcop al Maramureșului va așeza acolo în scurt timp călugări besilitani sau de alt ord, cari vor satisface intențiunea marilor donatori.

Nu credem să existe ținut așa bogat în reminiscențe istorice și religioase cum este Maramureșul, care azi este bătuit de mizerie și răscolit de lupte confesionale, cari îi secătuesc puterile spirituale pentru o înaintare.

Urmașii voivozilor de odinioară se străduiesc ca să ridice Maramureșul la gloria veche având la bază tot biserica și instituțiunea episcopală, de aceea au oferit trei palate pompoase și de mare preț, unde să se așeze noul Episcop, înființându-și reședința sa la Sighet.

Să dea Dumnezeu să vedem în scurt timp biserica română unită a Maramureșului pornită pe calea progresului și a perfecțiunii, având în frunie Episcopul dorit.

Pr. Ion Birlea

Un colț de țară românesc: „cu suflet mare, parte mică“

... Acolo, departe, înspre partea de miazănoapte a Țării, între Carpații păduroși, la poala munților Rodnei și a Gutinului și până la apa Tisei, aproape de Țara Leșilor și a Cehilor; acolo în ținutul acela străjuit de munții din cari apa Tisei își împrumută puterile sale, cari se grăbesc să o întimpine sgomotoase peste stânci și bolovani suri cari își rânjesc alături de limpezimea apei puterea lor fără de viață; acolo, unde munți semeți își ridică spre albastrul cerului coame lor uriașe împodobită mai ales cu bătrâne păduri de brazi, cari drepti ca o lumină se înalță de parcă ar sta să străpungă cu vârful lor bolta cerului; acolo, în aceea cetate muntoasă, unde în nopți senine, vezi cum își ridică capul din desișul întunecos al codrilor luna galbenă la față; acolo, unde în amurguri încântătoare poți auzi tălângile răgușite ale turmelor cari se coboară spre luminășurile dela poala muntelui la apa repede și rece, care prin înguste vaduri abia scapă să ajungă la vale muncindu-și spatele din greu cu sarcina pluteilor încărcate cu bogăția lemnului; acolo, în cetatea de adăpost a neînfrânților și asprilor Daci, pe unde Dragoș Voevoodul a urmărit cândva aceea fiară din povestile străbunilor: fiorosul zimbru, pe urma căruia a pornit apoi cu ai săi: Bogdan Căevod, mândrul descălicător de țară al Moldovei; acolo în ținutul acela brăzdat de apele Tisei, Vișeuului, Izei, Marei și a nenumăratelor ei tovarășe de munte, unde prin peșteri îndosite și printre colțuri stâncoase petrec frumoase și neîntrecute fiare: dela ursul greoiu și

până la sfiosul și mărețul cocoș de munte; acolo unde prin zăvoaie și pela margini de izvoare trăiește și suspină doina din fluietul ciobanului; acolo unde în dosul măruntelor ferestre umbrite de cergile și ștergările învăstate de harnica mână a țărâncii pe grinda înegrită se uscă busuiocul și florile de și... frunza de plin; acolo unde fete mândre și feciori zburdalnici tot mai chiuiesc și tropotesc la horă; acolo printe cele văi lungi de munte, prin sate risipite, în mărunte cășcioare țuguiate de bârne, cu porți de lemn cioplit cu măestrie: acolo trăiește și stăpânește neatârnat din timpuri străvechi poporul băstinaș al Românilor din țara Maramureșului, vrednicul urmaș al strămoșilor săi...

Acesta este ținutul, în care Poporul nostru românesc și-a păstrat mai puțin știrbită neatârnamea, mai netulburată viața și mai nepângărite: limba și portul. Aici rărsare de pe buze mai frumos și mai curată vorba românească ferită atât de bine de amestecul străin, față de alte multe părți încercate ale Țării. Trufia ungurească nu și-a putut face loc să tulbure viața liniștită, care se depăna după obiceiurile din bătrâni. Le-a stat aici în față puterea de viață a Neamului, care i-a înfruntat mai ales prin voinicii săi mai instăriți și mai pricepuți, cari s'au ridicat la treapta boieriei, alegându-se, mulți din tre ei: „nobili“.

Pe lângă toate acestea frumuseți și bogății împărțite cu mâna largă a firei, — tot ținutul Maramureșului este acela, care mai ales din timpurile din urmă, pare mai vitregit de soarte. Când ar începe să ni-se deslănuiască, cu mult drept ar putea să ne potriviască pătrunzătoarele cuvinte ale marelui nostru măestru al gândirei, Eminescu:

„Dela Nistru, pân la Tisa
Tot Românul plându-mi-s'a:
Că nu mai poate străbate
De atâta străinătate...“

Ori când ne-ar arăta, că: „Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și Neamul...“ Și într adevăr... Acest popor „de nobili“ în neîncetată creștere, în lipsa pământului de lucrat și a mijloacelor de traiu, cari să potată mulțumi un norod atât de spornic, a ajuns să îndure încă de pe vremea războiului din greu și din plin toate greutățile vieții. Încât astăzi poporul românesc al Maramureșului cere într'un glas: pâne și învățătură de carte. Însă mai pre sus de toate pacea și mulțumirea sufletului. Deoarece în Maramureșul cu „parte mică“ de pământ, este în schimb o mare bogăție de alte însușiri ale unui mare suflet. Sufletul Maramureșului a fost și a rămas din cele mai vechi timpuri: adânc creștin. Aici unde cea mai veche și aproape singura credință este cea unită cu Roma; aici unde un popor cucernic a știut să ridice pe o palmă de pământ și să se închine în atâtea mănăstiri, dintre cari unele mai durează și azi ca o mărturie

a trecutului, pentruca să nu mai amintesc decât unele mai cunoscute, ca vechea mănăstire vlădicească din Peri, a Moiseiului, Vadului, Giuleștilor, Bârsanei, a dragomi-reștilor și alte vechi așezăminte de obștească închinare; aici, unde în zile de sărbătoare din mici bisericuțe de lemn, de pe deal, alături de bătrâne clopotnițe lucrute măestrit, răsună glas târâgânat și duios de laudă a Domnului; de unde în zile de praznic mare se îndeamnă mulțime mare în cântece de prea mărire la: „rugă”, la mănăstire la Moisei, Bicsad, Șișești, Nicula, ori chiar până pela Suceava și mai de parte; aici unde cu atâta evlavie se închină la cele „răstigniri” din mijloc ori din margine de sat, lucrute de mâni de meșter mare; unde scunde și afumate locașuri de închinare cuprind atâta norod strâns în fața altarului, pe care tremură plăpândelee făclii de ceară lângă ciasloave învechite și lângă smerite icoane bătrânești; aici, unde nu a străbătut încă putrejunea stricăciunii, de poți vedea pe case de a rândul semnul de mândrie creștinească: sf. Cruce, iar prin ele darul Domnului; mulțime de copii: „coconi” și „cocoane”, semnul de sănătate și de putere a Neamului; unde atât de mult se știe jertfi din bunurile pământesti cu post și rugăciune și se știe mulțumi cu atât de puțin și totuși vei întâlni aici atâtea fapte puternice și atâtea frumusețe și sănătate, înlipărită pe fețe cari încântă privirea; unde stăpânește atâtea cumpătate, cinste, răbdare și atâtea încredere și nădejde în zile mai bune: aici în acest slăvit colț de țară o mare și grea răspundere ne așteaptă în fața unui vrednic viitor. Și socotim de primul pas al fericitului început de îndreptare, gândul de credință neclinită și al dragostei frățești, care a adus pe pământul Maramureșului strămoșesc această vestire minunată a adevărului vecinic. Zilele de măreață sărbătoare a credinței din viitorul apropiat vor aduce înălțarea și adevărata mângăiere a sufletelor dreptcredincioase. Cu cea mai mare dragoste și încredere fiască primim aici în inima Maramureșului, în Sighetul Marmației pe Înălții și iubiiții nostri Arhieri și pe aleșii noștri cărturari și binevoitori sufletești.

Și di aici, — alături de frații noștri din cele cinci comune românești rămase în țară străină, din Slatina, Biserica Albă și cele trei Apșe: de sus, de mijloc și de jos, — rostim de întimpinare mărețe cuvinte de în-sufletire și de laudă spuse cândva „Impărațului Impăraților”: „Bine este cuvântat: Celce vine întru numele Domnului”...

prof. I. Iepure

Bisericile românești din Maramurăș.

de Liviu S. Bordeaux.

Religia și arta sunt acele manifestări sufletești, care și-au evidențiat existența lor la toate popoarele din toate timpurile.

Nu există și n'a existat popor, care n'ar fi avut un cult, ce isvoteste din simțul religiei, pe lângă care apar numai decât semnele unei activități, care își are proveniența în simțul frumosului, al artei.

Dacă științele au luat avânt în progrese evolutive impuse de utilitate, practicitate și raționalism, până atunci cele două manifestări sufletești, menționate mai înainte, isvotesc din resorturile cele mai secrete ale sufletului, dar cu atât mai puternic predominând, și totodată formând în întregime caracterul vieții sufletești.

Încă la popoarele vechi găsim urma colaborării religiei cu arta. Religia, cu cel mai puternic și bogat izvor de inspirație, putem zice, că a creiat și a susținut mereu arta, iar aceasta din urmă a rolat totdeauna, ca cel mai demn cadru și mijloc de intuiție pentru religie, având darul puterii sugestive asupra simțurilor omenești.

Biserica a fost totdeauna leagănul desvoltării artelor frumoase.

În istoria bisericii catolice constatăm acest fapt, și trebuie să recunoaștem, că artetele tocmai în *sinul bisericii catolice au luat cea mai mare desvoltare și a dat pe față cele mai strălucite opere.*

Religia creștinească, încă în epoca catacombelor, când creștinii, fiind persecutați, numai în localuri subterane și-au ținut întrunirile, și atunci a sugerat crearea unor opere de artă: zugrăviri pe pereții catacombelor, cu subiecte din viața sfinților și a Mântuitorului,

Iar, când creștinismul a devenit religie recunoscută, dominantă, a recurs la artă, ca mijloc de intuiție din ce în ce mai bogată, promovând desvoltarea ei, spre o evoluare nevisată, în lungul mai multor epoci strălucitoare.

În aceste, omul sub inspirația religiei creștine, creiază cele mai superioare opere de artă.

Așa, trecând prin mai multe faze de desvoltare, se ajunge la arta așa numită *gotică, sau ogivală*, în care se întrupează, în modul cel mai caracteristic, ideologia creștinismului.

Arhitectura bisericească în epoca aceasta a ajuns la treapta cea mai superioară și impunătoare, creând astfel un stil special, stilul gotic.

Dacă vrem să pomenim ceva măreț, sublim, monumental, înălțător, atunci ne gândim la o catedrală gotică, care întrunește în sine ideea creștinului, care în suflet caută să se înalțe tot mai sus, spre înălțimi necunoscute, evocând toată duioșia, convingerea hotărâtă în credință, bogăția în nuanțe fine ale sufletului, toate semnele calității sufletești ale creștinismului, pentru care cel mai nimerit cadru e catedrala gotică.

Își înalță sufletul simpla vedere a unei catedrale de stil gotic, scăldată în razele aurie ale soarelui, cu monumentalele sale di-

mensiuni bine proporționate; turn înalt, svelt, cu fațadă minunată, încadrând rosetele; intrările, în toată splendoarea armoniei adăvăratelor dantele de piatră, cu mulțimea statuelor etc, operă creată în cursul mai multor secole de mai multe generații de arhitecți, maestri.

Arta arhitecturii gotice se ivește prima dată în secolul al XIII-lea în Franța în ll — de — France. Catedralele din Franța servesc de model pentru adoptarea și dezvoltarea acestui stil.

Și dacă ne gândim la aceea, că *bisericile noastre de lemn dintre munții Maramurășului, sunt clădite în stil gotic, dar așa aranjate, construite dinăutru, ca să corespundă ritului grec, trebuie să simțim o mândrie națională.*

Stilul arhitecturii bisericilor din România îl putem diviziona în două.

Partea nordică a Țării are biserici de o construcție, în care mare rol joacă stilul gotic, iar în restul Țării în preferință stilul bizantin.

Pitorescul satelor românești din Maramurăș parcă ar fi mult mai ridicat prin silueta sveltă, grațioasă a bisericilor de lemn, din care aproape toate comunele din județ au câte una, ori două.

Caracteristica principală, care aduce cu slitul gotic, este tendința liniilor, înălțimea și forma lungăreață, ascuțită a turelelor, forma ogivală a ferestrelor, precum unele decorații pe din afară pe turnuri, obținute prin oțurarea în formă de dantelă a lemnăriei, care încinge turnul, și vechimea lor, aproape identică cu a catedralelor gotice.

Materialul, din care s'au construit bisericile maramurășene, este stejarul, care a înfruntat cu rezistență admirabilă, efectul ruinător al timpurilor de mai multe secole.

În Maramurăș se află câteva biserici, cari au vechime de mai multe sute de ani.

Dintre cele mai vechi sunt, biserica din Ieud, din anul 1364, cele din Apsa de mijloc, care se află acum în teritoriul Cehoslovaciei, datate din 1428 și 1440. Și apoi cele din Sârbi, Apsa de jos, Călinești, Budești, Sarasău (care e ridicată de Domnița Balasa) Rozavlea, precum mănăstirile din comunele Moisei, Giulești, Bârsana etc. cari mai toate sunt clădite prin secolul XVI—XVIII.

Unele dintre ele reprezintă interes deosebit, ca unitate, armonie între părțile constitutive, din care se formează ansamblul clădirii. De exemplu acolo, unde partea prismică a turnului este scurtă, urmează să fie continuat în sus de partea conică mai înaltă, având astfel contrabalansarea proporțiilor. Cazul bisericilor din majoritatea comunelor maramurășene. Și invers, dacă partea prismică a turnului e mai lungă, atunci, cea de sus, este scurtă, de ex. la cele două biserici din Apsa de mijloc.

Turnul de obicei stă într-o linie cu fațada, adică se înalță din partea finală a clădirii.

Sunt însă câteva cazuri, când turnul stă către mijlocul acoperișului, mai mult, ori mai puțin înaintat către centru. În cazul acesta are afinitate cu bisericile din nordul Moldovei și Bucovinei, de ex. Biserica Sft. Gheorghe din Suceava și altele.

Până când exteriorul bisericilor arată influența stilului gotic, provenit din Apus, interiorul este lucrat în stil bizantin, acomodat ritului bisericii. Iconostasele, sfesnicele, candelabrele de lemn, precum creștăturile, ca element decorativ sunt asemenea de stil bizantin.

Astfel biserică din Maramurăș îți indică religia ce o servește. Pe din afară, o constăți, că e catolică, și din lăuntru, că e greacă, adică greco catolică.

Și aci află Românul mângâiere sufletească văzând, simțind o legătură spirituală între popoarele apusene de origine romană și toți Românii dintre hotarele Țării. Acest popor ori cât a fost despărțit de surorile sale apusene și izolat în trecut prin granițele politice totuși a rămas cu suflet roman: *unu și același în cele sufletești și va rămâne puternic, dacă își va păstra caracterul sufletului moștenit, credincios în preamărirea lui Dumnezeu pe tot locul, unde doina și troița au fost, sunt și vor fi aceleași; și va fi credincios originei sale glorioase.*

Biserica unită și femeia maramureșană.

Femeia română în general e credincioasă și pioasă. În general spun, că și între femeile române sunt unele în sufletul cărora sălășluiește necredința, sau nepăsarea față de biserică; dar, din fericire, aceste femei nu sunt decât excepții de sub regula generală și n'avem niciun motiv din pricina lor ca să nu spunem sus și tare: Da femeia română în general e credincioasă și pioasă. Femeia maramureșană, ca surorile ei din aceasta țară întinsă și frumoasă, are în sufletul ei bogat în virtuți perla credinței. Însă această perlă în sufletul femeii maramureșene strălucește mai mult, decât în sufletul oricărei românce.

Am citit o legendă despre mărăgăritar. Aceasta, conform legendei se formează din lacrimile scoice. Scoica de mărăgăritar trăește în oceane, dar nu fără griji și supărări, căci valurile oceanului aduc boboite de nisip și pietricele, care mereu o bombardează pe sărmana scoică. Suferința ei e și mai mare când vr'o boboită de nisip sau vr'o pietricea intră în conchilia ei și cauzează o rană dureroasă. Atunci nefericita scoică plânge de durere. Lacrimile ei se depun în jurul nisipului, sau a pietricelei și din ele se formează mărăgăritarul. Cu cât a fost nisipul sau pietriceaua mai mare, cu cât a cauzat durere mai vie, cu atât plânge scoica

mai mult și cu atât produce mărgăritar mai mare, mai frumos și mai prețios.

Sufletul fiecărui om putem să îl asemănăm cu o scoică uriașă, care nu se poate apăra contra loviturilor cauzate de necazurile și grijile, care pătrund în ea. În scoica sufletului ori cum să o păzim întră pietricele ba putem spune pietre mari, cauzându-ne dureri nemăsurate. Căci precum sufletul poate fi asemănat cu o scoică uriașă, așa și durerile lui în raport cu durerile scoicii sunt imense. Pietrele ce ne rănesc în suflet sunt: greutatea vieții, neajunsurile sufletesti și fizice de toate zilele; munca istovitoare la care ne forțează chiar aceste neajunsuri; neînțelegerea dintre oameni și toate necazurile și durerile care așa rănesc sufletul, cum rănește pe sărmana scoică nisipul intrat în conchilia ei. Din lacrimile sufletului ce le varsă în urma acestor năcazuri și dureri, se formează perla credinței, care devine cea mai strălucitoare podoabă a lui.

Femeia maramureșană are parte de atâtea dureri și năcazuri, ca nici una dintre surorile ei. Traiul nicăiri nu e așa de greu, ca și în Maramureșul lui Dragoș Vodă, unde fiecare bucată de pâine se câștigă cu multe sudori și lacrimi. În Maramureș viața femeii este mai mult un martiriu, în decursul căruia ea de nenumărate ori suferă chinul morții pentru familia ei și pentru ca să-și țină jurământul făcut în fața lui Dumnezeu cel de sus: Nici în bine nici în rău, nu te voiu lăsa.

În Maramureș putem vedea femei, care cu leagănul în spate duc bărbaților de mâncare la depărtare de două trei ceasuri, distribuind atenția lor între odrasla scumpă din leagăn și între prânzul soțului. La munca de pe câmp chiar așa ia parte, femeia ca bărbatul ei, dela care nu totdeauna aude cuvinte blânde. Dacă așa voi să înșir toate necazurile femeii maramureșene, nu mi-sr ajunge un mare volum. Dar nu aceasta îmi este scopul. N'am voit altceva, decât să arăt, că în sufletul femeii maramureșene atâtea dureri se întâlnesc învăluite în atâtea lacrimi că nu e mirare că, să folosim asemănarea noastră, — în sufletul ei strălucește mărgăritarul scump al credinței. Și de oarece necazurile ei sunt mai mari, decât ale altora, ajutorul Celui Atot puternic îl simte mai intensiv decât alții și altele și credința ei este cu mult mai adâncă decât a surorilor ei din alte ținuturi.

Această credință este credința curată, nemărginită în unul Dumnezeu și credința în Una, Sfântă, Catholică, și apostolică Biserică a lui Isus. E interesant de constatat, că în Maramureș nicăiri n'au fost femeile acelea, care au îmbrățișat întâia oară alte credințe. Ele sunt ferm convinse, că adevărata credință este cea catholică; unele care n'au fost destul de tari, ca să lupte contra influenței bărbaților lor, contra curentelor de azi și contra ademenirilor acestor curente, dacă le întrebă îți mărturisesc că regretă biserica copilariei lor. Iar multe dintre femeile maramureșene au rămas credincioase bisericii lor,

cu toate că bărbații și fiii lor s'au lăpădat de această credință. Și aceste femei câte lacrimi nu mai varsă, câte luminări nu mai ard, în biserica lor, ca Dumnezeu să lumineze mintea întunecată a bărbaților și a fiilor lor! „Domnișoară,” — mi-a spus dăunăzi una dintre ele, — „bucuros aș muri, numai bărbatul meu să se întoarcă la adevăr.” Cine rostește asemenea cuvinte, trebuie că are credință puternică!

Femeia maramureșană are credință puternică, care se arată în fapte. Nu este sat așa de mic în Maramureș în care biserica să nu fie plină de covoare și de alte lucruri de mână, care dovedesc, ca femeile din sat după puțința lor au voit să facă casa lui Dumnezeu cât mai frumoasă, cât mai decorată. Nu vreau să amintesc nume, căci nu vreau să vatăm modestia și sensibilitatea nici uneia dintre ele, dar trebuie să spun că în Maramureș aproape fiecare obiect din biserici, fie acele cât de sărace, — este dar dela credincioase. Câte cruci s'au ridicat prin înrăurirea femeilor, câte biserici s'au zidit din sărăcia Maramureșului tot prin înrăurirea aceasta.

Tărancele din Maramureș iau exemplul dela doamnele maramureșene, care în tot timpul au purtat grija bisericilor. Biserica din Sighet bunaoară niciodată n'a fost fără doamne cu spirit de jertfă, care au prevăzut cu luminări altarul ei, care i-au dăruit valoroase lucruri. Decând s'a înființat Reuniunea Femeilor Române, biserica din Sighet este și mai mult îngrijită; cu câțiva ani mai înainte s'a ridicat iconostasul cel frumos, iar acum se pictează biserica pe speșele Reuniunii, căci puterile unite pot să acționeze cu mult mai intensiv, decât cele separate.

Femeia maramureșană se năzuește, ca iubirea ei pentru biserică, să o înrădăcineze și în sufletul copiilor ei. Căci ea știe că adevărata mângăiere nu o găsește afară de biserică și vrea ca și copiii ei să aibă parte din această mângăiere. Dacă nu reușește ca să-și crească copiii așa, ca și ei să devină oameni iubitori de biserică; durerea ei e nespuse de mare. Căci unde a fugit când a căutat mângăiere? La biserică! Cine i-a dat speranță când copilul ei a fost bolnav de moarte? Biserica prin preotul ei. Când bărbatul ei a fost dur față de ea, când zile întregi n'a dat pe acasă cine i a dat tăria, ca să poată trăi mai departe cu el! Biserica, și în câte năcazuri și dureri n'a mai consolat-o biserica!

În multe încercări s'a oțelit credința femeii maramureșene. Aceasta credință multe nevoi și suferințe a biruit și în multe lacrimi s'a cristalizat. De aceea am cutezat să spun: Credința femeii din Maramureș este mai tenace decât credința altei femei. Și, voi surorile mele maramureșene, păstrați-vă credința voastră nestrămutată și atunci nu vă va învinge desnădejdea și mizeria, căci nu uitați: lacrima scoicii este mărgăritar.

Spicuri din viața religioasă a poporului român din Maramureș.

Cercetând trecutul de aproape două mii de ani al Neamului nostru, constatăm că dela începutul formării Poporului Român, până, azi toată viața intelectuală și morală ni s'a desfășurat în jurul bisericii. În bucurii și în înfrângeri, strămoșii noștri s'au simțit datori a-i mulțumi lui Dumnezeu pentru binefacerile primite, îndemnați de sentimentul fundamental, adânc religios al sufletului lor. Acest sentiment atât de adânc la poporul din Maramureș l-a îndemnat să ridice mănăstiri, să cerceteze biserici, să facă dăjdi, să ducă o viață cucernică să se ferească de păcat : să facă jertfe pentru Dumnezeu.

Aceasta o dovedesc multele mănăstiri presărate pe aceste plaiuri, în trecutul nostru îndepărtat ; mănăstiri de lemn modeste și sărăcicioase în bogății, dar împodobite cu credința vie a întemeietorilor. O dovedesc aceasta bisericile cele vechi, construite din lemn cu drag și artă, bisericile cele noi zidite din peatră, cu multă jertfă materială care sunt cercetate și adânc venerate. În 49 parohii, 34 matre și 15 filiale, credincioșii maramureșeni au ridicat 37 biserici de lemn și 15 de peatră, înțelegându-le și pe cele din Maramureșul Cehoslovac.

Evlavia poporului român din Maramureș o dovedește frecventarea regulată în Dumineci și sărbători a sfintei biserici, venind de multe ori din depărtări dela 6—10 Km. prin frig și furtune. În biserică, unde l-au întovărașit copiii de 7 ani și mai mici, țăranul maramureșan este cuviincios, modest și urmărește cu atențiune încordată desfășurarea liturghiei.

Țăranul maramureșan ține regulat toate posturile în afară de postul sfinților apostoli Petru și Pavel. Ba, din evlavie, se obligă chiar la voturi private, postind postul sf. Cruci, al Arhanghelilor, al Precestei. Peste săptămână postește regulat zilele de Luni, Miercuri și Vineri, mâncând numai mâncări „de post.” Aceasta o fac din evlavie curată cei mai înstăriți, pentru că cei mulți din cauza mizeriei postesc viața întreagă cu borș, ceapă, mă-măligă, pâine de mălaiu, orz, hrișcă sau ovăs.

Maramureșanul se mărturisește mai de multe ori peste an și în deosebi în postul sf. Paști, peste 90 % din fiecare parohie. Se pocăiește de păcate, mărturisindu-se la sfle. mănăstiri din Bixad, în special la Sân-Petru ; la Moiseiu în ziua de sf. Marie Mare ; la Nicula, ba cercă mângăiere sufletească până pe la mănăstirea din Suceava.

La sfle. misiuni populare, ținute aproape în toate parohiile și cu ocaziunea Anului Iubilar, asemenea au dat dovadă maramureșenii de alipire către biserică, curățându-și

sufletul în sf. taină a pocăinții. Pentru aceasta au primit exemplu bun și dela fruntașii vieții publice din județ, dela intelectualii din orașe și sate, cari cu familiile lor dovedesc o viață activă catolică, stând în ajutorul păstorilor sufletești cu jertfe materiale și participând și la procesiunile solemne.

Vicii nu prea domnesc în sinul poporului, concubinajul și divorțurile sunt rari, beția și furturile numai în rare locuri se întâmplă ceea ce dovedește o viață curată sufletească.

Cauza diferitelor certe, neînțelegeri, abateri și defecționări dela Biserică se atribue contactului cu alte neamuri, de alte convingeri religioase după războiul mondial. Greutatea vieții, după desobicinuirea de ocupațiunile zilnice, din timpul războiului ; dorul de a se îmbogăți repede, după exemplele arătate de viața de toate zilele, criza economică, agitațiile politice ; certele dintre partidele politice pregătesc terenul favorabil pentru oricare agitație în contra autorităților consfințite, deci și în contra bisericii.

Precum a jertfit acest popor, pentru Biserică, a jertfit și pentru instituția care este a doua temelie a vieții noastre naționale : școala. Înainte de izbucnirea războiului mondial, în fiecare parohie, biserică și poporul credincios maramureșan susținea și câte o școală primară confesională, cu unul sau doi învățători. Nevoia scolilor primare române a simțit-o cu atâta intensitate Maramureșul, încât în anul 1860 s'a înființat „Asociațiunea Maramureșană,” cu scopul bine precizat, ca să întemeieze și să susțină o școală normală care se va îngriji de sucreșcența învățătorilor români de la școlile bisericii noastre. „Asociațiunea Maramureșană” a și înființat școala normală „preparandia” care a funcționat din 1862 până la 1869. Preluând în acest an Statul Maghiar școala normală, dela „Asociațiunea Maramureșană” care nu avea mijloacele să o susțină conform normelor stabilite prin legea din 1868, a susținut pentru mai departe un internat pentru elevii români dela școlile din Sighet, iar azi susține căminul de ucenici.

Școlile primare confesionale au funcționat în 22 edificii de peatră și 32 de lemn, aceste clădiri azi toate servesc învățământul Statului român.

* * *

„Limbă, lege” au fost vorbele sfinte, devizele strămoșilor noștri. Credința și legea părinților are și azi menirea de a ne strecura seninătatea în suflete, de a suprima patimile care orbesc mintea, primenindu-ne în toate vrerile noastre pentru trup și suflet. Păstrând credința, întărindu-o și făcând catolicismul nostru viu și conștient, vom deveni vrednici urmași ai părinților noștri, cari prin jertfele lor pentru biserică și școală au fost în ritmul vremurilor prin cari au trăit.

Protopop, Darie Vlad.

